

LUC DEDEENE & GUY DE KINDER

fotografie: François De Heel

GROENTE & FRUIT ENCYCLOPEDIA

UITGEBREIDE TEELTHANDLEIDING VAN ALLE BEKENDE
EN BIJZONDERE GROENTE- EN FRUITSOORTEN

MET HANDIGE LOSSE
TEELTPLANNER

Luc Dedeene / Guy De Kinder

GROENTE & FRUIT ENCYCLOPEDIE

Fotografie: François De Heel

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

Omslagontwerp
Garage-bno

Foto's

Het Vlaams Zaadhuis: blz. 37 l, 41 b, 61 r, 68, 69 lb, 88, 90 b, 94 b, 103 o, 121 o, 138 o, 141, 142 r, 143 l, 151, 152 o, 154, 155 r, 166, 170 r, 171, 173, 175 l, 197, 202 l, 211 r, 215, 217, 231 b, 291 lb, 291 lo, 294 l, 300 (3×), 301 (3×), 311 lb, 312 ro, 317 r, 321 r, 325 o, 332 rb, 352 lb, 352 lo, 355 (2×), 365 mb, 365 rb

Luc Dedeene: blz. 43, 47, 48, 49, 50, 98 m, 101 b, 121 (3x), 132 lo, 132 lb, 134 rb, 164 lb, 166 (2x), 167 lb, 174, 179 b, 191 o, 199 o

Henk Dijkman: blz. 296

Guy de Kinder: blz. 291, 380, 381, 382, 383

François De Heel: overige foto's

Shutterstock: omslag

Tekeningen

Anke Nobel

Tekening bodemkaart

Hans van Biemen/Rinus van Tiel: blz. 11

Vormgeving en zetwerk

Teo van Gerwen Design

Achtste, herziene druk 2015

ISBN 978 90 2156 0809

NUR 423

© 2004, 2015 Kosmos Uitgevers - Utrecht/Antwerpen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

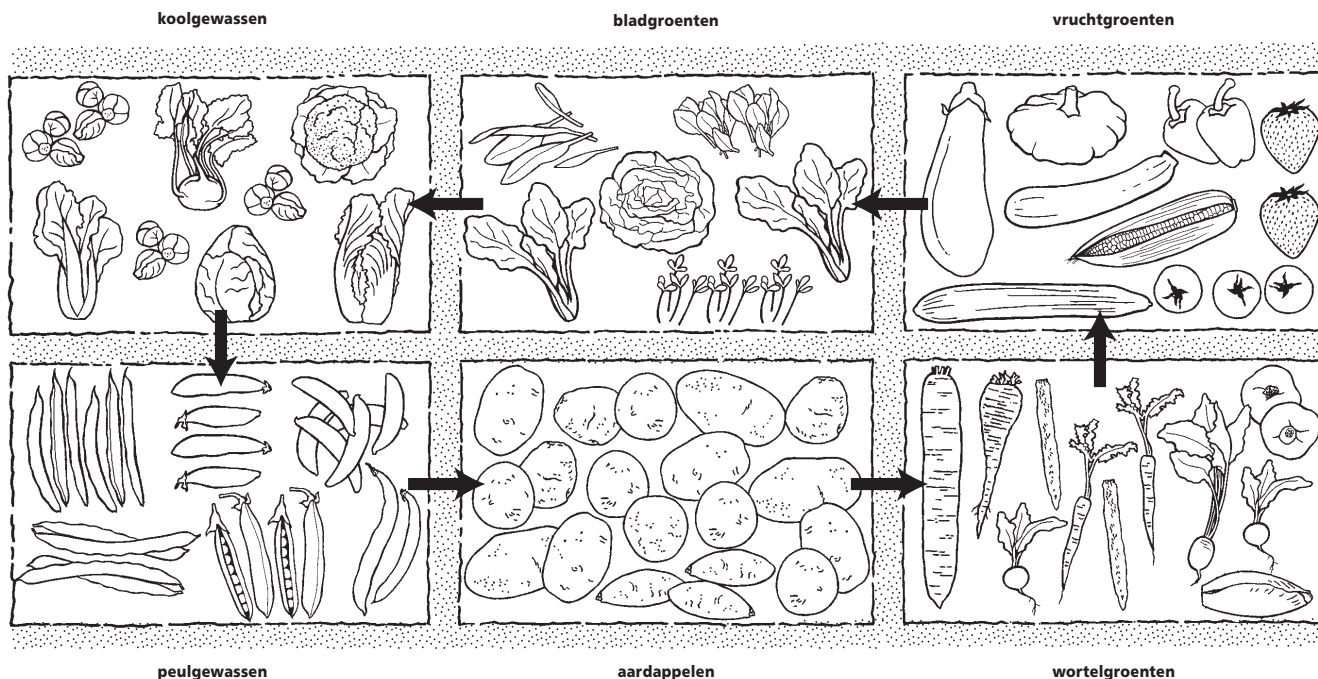
No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Deze uitgave is met de grootste zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

INHOUD

Woord vooraf	7	UITPLANTEN	77	Koolrabi	175
		Tijdstip en techniek	77	Koolraap	177
Groenten algemeen	8	Groenten teeltbeschrijvingen		Keukenraap (meiraap, knolletjes)	178
KLIMAAT EN BODEM	9	BLADGROENTEN	81	Radijs, rammenas, rettich en daikon	179
Klimaat in de groentetuin	9	Slasoorten	81	Slangenradijs	179
Grondsoorten en hun eigenschappen	12	Andijvie	85	Raapstelen	181
INDELING VAN DE GROENTETUIN	14	Groenlof en radicchio	88	Rucola (notenbladsla, mosterdkruid)	182
Planning	14	Veldsla	90	Koolgewassen algemeen	183
Vruchtwisseling	16	Selderij (selder)	91	PEULGEWASSEN	184
BEWERKING VAN DE BODEM EN MULCHEN	20	Peterselie	95	Boon en pronkboon	184
De grondvoorbereiding	20	Spinazie	97	Erwt	191
Mulchen	23	Nieuw-Zeelandse spinazie	100	Vleugelerwt	191
BEMESTING	25	Prei	101	Tuinboon (labboon)	194
Essentiële voedingselementen	25	Oerprei	101	AARDAPPEL	196
Bekalking en pH	27	Snijbiet (warmoes)	105	AARDBEIEN	200
Soorten meststoffen en hun gebruik	29	Tuinmelde	106	MEERJARIGE GROENTEN	206
Groenbemesters	33	Postelein	107	Asperge	206
Composteran	34	Winterpostelein	108	Rabarber	209
BESCHERMDE TEELTEN	37	Tuinkers	109	Artisjok	210
Soorten bescherming	37	Waterkers	110	Aardpeer	212
Het groeimilieu in de kas	40	Kardoan	111	Zeekool	214
Klimaatregimes en teeltschema's in de kas	43	VROUCHTGROENTEN	113	Zuring	215
GROENTEN IN POTTEN	44	Courgette	113	Egyptische ui (boomui)	217
Decoratief telen op kleine schaal	44	Pompoen	116	KEUKENKRUIDEN	218
GROENTEN IN BAKKEN	47	Augurk	119	Gevarieerde smaakmakers	218
Moestuiniereu op een vierkante meter	47	Okra	121	Basilicum	218
ONKRUIDEN	51	Pepino	121	Bernagie (komkommerkruid)	219
Ongewenste concurrenten	51	Ananaskers	121	Bieslook	220
GIETEN EN SPROEIEN	54	Komkommer	122	Bonenkruid	220
Water in de groentetuin	54	Meloen	125	Dille	221
PLAGEN BIJ GROENTEN	57	Tomaat	129	Dragon	222
Soorten plagen en specifieke preventie	57	Paprika en pepers	135	Echte marjolein (majoraan, origanum)	223
Plagbestrijding	60	Aubergine	138	Engelwortel	223
ZIEKTEN BIJ GROENTEN	62	Suikermais	140	Kervel	224
Soorten ziekten en maatregelen	62	WORTELGROENTEN	142	Laurier	224
ZADEN EN ZAAIEN	66	Wortelen	142	Lavas (maggiplant)	225
Zaadtypen en verkrijging	66	Pastinaak	145	Mierikswortel	226
Zaaien onder bescherming	68	Knolvenkel	147	Munt (pepermunt)	226
Zaaien in de open lucht	73	Witlof	148	Rozemarijn	227
		Schorseneer	151	Salie	228
		Haverwortel	153	Tijm	229
		Rode biet	153	Fruit algemeen	230
		Ui	155	VOOR U GAAT PLANTEN	231
		Sjalot	158	Klimaat	231
		Knoflook	159	De bodem	232
		Crosne (Japanse andoorn)	161	Geënte fruitbomen en onderstamkeuze	232
		KOOLGEWASSEN	162	Grondvoorbereiding en tijdelijke opslag	233
		Sluitkolen	162	Benodigde materialen	235
		Spruitkool	165		
		Boerenkool	167		
		Chinese kool en paksoi (pakchoi)	168		
		Bloemkool	170		
		Broccoli	173		

HET PLANTEN	236	HOUTIG KLEINFRUIT	
Van planttijd tot nazorg	236	RIBES-SOORTEN	319
Bemesting	239	Zwarte bes	319
De structuur van een fruittuin	240	Kruisbes	321
		Worcesterbes (worcesterberry)	323
GROEIREGULERING	242	Jostabes (jostaberry)	324
Snoeien	242	Rode trosbes en witte trosbes	
Groevormen	245	(rode en witte aalbes)	325
Uitbuigen en opbinden	246		
Wortelsnoei	250	HOUTIG KLEINFRUIT	
		RUBUS-SOORTEN	332
FRUIT IN POTTEN	251	Braam	332
Waarom en welke planten	251	Japanse wijnbes	335
Nauwlettende verzorging	251	Framboos	336
FRUIT IN KAS OF SERRE	253	HOUTIG KLEINFRUIT	
		VACCINIUM-SOORTEN	342
ONKRUIDBESTRIJDING	254	Blauwe bosbes	342
		Cranberry	347
BLOEI EN BESTUIVING	255	Vossebes (rode bosbes)	348
Bestuivingsmethoden	255		
Nachtvorstproblematiek	256	RAAPVRUCHTEN	350
		Walnoot (okkernoot)	350
VRUCHTDUNNING	257	Hazelaar	354
Waarom en wanneer	257	Tamme kastanje	356
Werkwijze	257		
		OVERIGE BESVRUCHTEN	358
HOUD UW FRUITTUIN GEZOND	260	Druif	358
Algemene plagen	260	Vlier	370
Algemene ziekten	263	Moerbeï (moerbezie)	373
Nuttige helpers	265		
		BIJZONDERE WINTERHARDE	
OOGSTEN EN BEWAREN VAN FRUIT	267	VRUCHTSOORTEN	375
Oogsten: waarmee, wanneer en hoe	267	Kiwi (Chinese kruisbes)	375
Bewaren	268	Pawpaw	378
		Kiwibes, kiwiberry	379
		Blauwe honingbes	381
Fruit teeltbeschrijvingen	270		
		WARMTEMINNENDE	
PITFRUIT	271	VRUCHTSOORTEN	384
Appel	271	Vijg	384
Peer	280	Passievrucht (passiebloem)	387
Appelpeer (Japanse peer)	286	Citrussoorten	390
Kwee	288		
Dwergkwee (sierkwee)	291	Optimale plantafstanden voor	
Mispel	293	fruitsoorten	393
Krentenboompje (rotsmispel)	294	Snoeikalender	394
Appelbes	295	Combinatieteelten.	
		Goede en slechte buren	396
STEENFRUIT	297	Verklarende woordenlijst	399
Zoete kers	297	Register groenten	405
Zure kers	301	Register fruit	409
Pruim	307	Dank	412
Perzik en nectarine	312	Teeltplanner los bijgevoegd	
Abrikoos	316		
Amandel	317		

Basisprincipe van vruchtwisseling of wisselbouw

Deel uw tuin op in verschillende bedden. Streef ernaar een zodanige rotatie van de verschillende groenten op te volgen, dat u slechts om de vier tot zes jaar (met name voor kolen, uien en erwten) met een bepaalde groep op dezelfde plek terugkeert. De volgorde is niet willekeurig, maar voldoet aan bepaalde regels.

aan beide zijden bereikbaar bed bedraagt dan ook 1,2 tot maximaal 1,5 meter. De paden zijn ongeveer 40 cm breed. Voor een kruiwagen hebt u 60 cm nodig. Een noord-zuid oriëntatie van de bedden zorgt voor de beste lichtverdeling. De lengte van een bed is zowat onbeperkt, maar eventueel kunt u toch een middenpad aanbrengen om te vermijden dat u te ver moet rondlopen om aan de andere zijden van het bed te komen.

Bedden met een goede afmeting zorgen ervoor dat de grondstructuur uitstekend bewaard wordt. U hoeft immers niet steeds op de gecultiveerde grond te lopen bij het zaaien, dunnen, schoffelen, wieden en oogsten. Wie het overzichtelijk wil houden, en wat tijdsbesteding en oppervlakte betreft ook beheersbaar, heeft baat bij eerder kleine, vierkante tot korte rechthoekige perceeltjes met een breedte van 1,2 meter en ruime paden. Het zal u motiveren om aan de slag te gaan en te blijven als u op regelmatige tijdstippen één of enkele perceeltjes bewerkt, beplant of verzorgt.

Bedden kunnen vlakvelds uitgevoerd worden, of als verhoogde bedden. Op natte, zware gronden is het maken van verhoogde bedden aan te raden. Op lichte zandgronden maakt dit de droogtegevoeligheid van deze gronden alleen maar hoger.

VRUCHTWISSELING

Vruchtwisseling of vruchtafwisseling, ook vaak wisselbouw genoemd, is de rode draad in de planning van een groentetuin. Het is de bedoeling dat een groep van gewassen opgevolgd wordt door een andere groep in een vier- tot zesjaarlijks ritme.

Waarom die afwisseling?

BODEMMOEHEID U moet vermijden dat binnen de vier jaar dezelfde groente of een groente behorend tot dezelfde familie (zie blz. 19) op dezelfde plaats geteeld wordt. Kolen, uien en erwten vragen zelfs een teeltritme van zes jaar. Slechte afwisseling zorgt ervoor dat ziekten en plagen in de grond gaan overheersen doordat ze frequent hun favoriete waardplanten terugvinden. Ook scheiden de plantenwortels remstoffen af, die na verloop van jaren hun eigen groei onmogelijk maken.

Er zijn ook enkele groenten die, alhoewel niet verwant aan elkaar, beter niet na elkaar geteeld kunnen worden omdat ze een bepaalde ziekte of teveel voeding achterlaten. Witlof na kolen, andijvie, spinazie, sla, knolselderij, erwt moet u vermijden (schimmelziektes en stikstofresten), even-

als wortel na aardappel (wortelrot en aaltjes). Ook is boon na knolselderij of witlof (schimmels) ongewenst.

Deze teeltopvolgingen kunnen een probleem scheppen als u ze frequent zou toepassen, wegens de gunstige invloed op de ontwikkeling van aaltjes:

- wortel na spruitkool, boerenkool of tuinboon;
- ui na aardappel, erwt of tuinboon;
- knolselderij na ui;
- biet na kool of omgekeerd.

CULTUUREISEN Het is ook handig groenten die ongeveer dezelfde teeltbehoefte hebben, bijvoorbeeld wat betreft bemesting en gewasbescherming, gegroepeerd te telen op één en hetzelfde perceel. Zo kunt u de bemesting wat aanpassen per perceel. Op die manier kunt u vermijden dat er verse organische bemesting bij de wortelgewassen terecht komt. Verder kunt u gemeenschappelijke teeltmaatregelen nemen, zoals insectengaas bij de wortelgewassen of bekalking bij kolen. Telkens groenten telen met eenzelfde bemestingsbehoefte zou de grond eenzijdig uitputten. U zorgt er zo ook voor dat een veeleisend gewas steeds gevolgd wordt door een weinig eisend.

BODEMSTRUCTUUR Vruchtwisseling houdt ook in dat de bodemstructuur beter onderhouden wordt. Wortelgewassen laten altijd

kunt laten groeien, die zich elk zullen gedragen als afzonderlijke plant. Iedere stengel apart is dan ook nog eens productiever, dus is in dit geval 1+1 meer dan 2!

Is de groei van uw vruchtgroenten zwak, dan zullen geënte planten u uit de nood helpen.

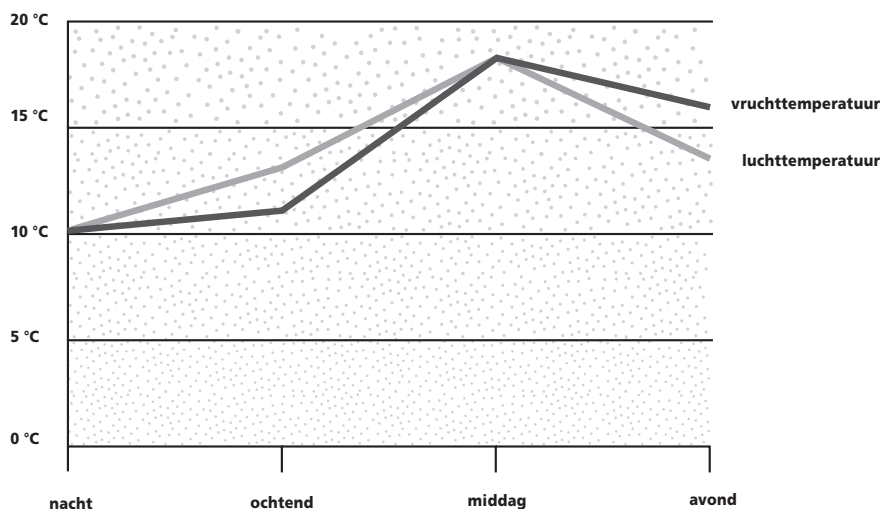

Een scherm aan de buitenkant houdt de zonnewarmte beter buiten, maar is gevoeliger voor slijtage.

Warmte

Te hoge temperaturen in de kas gedurende de zomer kunnen de groei en de kwaliteit benadelen. Het 's morgens nat maken van het gewas zorgt voor afkoeling, door het onttrekken van verdampingswarmte. Doe dit bij een plotse overgang van koud naar warm weer in het voorjaar, met name bij bladgroenten. Maar het nat maken van het

Temperatuurverloop in een kas op een zonnige dag

De temperatuur van de lucht stijgt sneller dan de temperatuur van plant en vrucht. Bij te grote verschillen ontstaat er condens op de koudere planten en de vruchten. Lucht 's morgens tijdig om te vermijden dat de luchttemperatuur te snel stijgt. Condens veroorzaakt extra last met schimmelziekten en bij vruchtgroenten een mindere kwaliteit.

gewas zorgt ook voor een groeischok en grotere kans op schimmelziekten. Vooral bij vruchtgroenten doet u dit beter niet.

SCHERMEN Een andere mogelijkheid is het gebruik van schermdoek. In de wintermaanden kan dit doek als isolatie gebruikt

worden. Dikwijls zijn het doeken op basis van aluminiumfolie en polyester, of anders van witte stof. Wanneer dit te duur zou uitvallen, kan gekozen worden voor een afwasbaar witmiddel. Er bestaan middelen die bij regen doorzichtig worden (bijvoorbeeld een mengsel van tarwebloem en water), waardoor er bij een donkere periode toch voldoende licht in de kas komt. Schermmatten, die langs de buitenzijde van de kas aangebracht worden, zijn ook heel goed bruikbaar. Overdrijf niet met schermen, u neemt er tenslotte ook groei-licht mee weg. Gebruik het aan de zuidkant van de kas en als de buitentemperatuur boven de 25 °C uitkomt.

Luchten

De ventilatie van de kas moet mogelijk zijn zonder daarbij tocht en koudeval op het gewas te veroorzaken. Dit geeft groeivertraging. Tochtplaatsen zijn de eerste plaatsen waar echte meeldauw, spint (blz. 59) en krullend blad (blz. 134) optreden.

De beste plaats voor de luchtramen is boven in de kas, warme lucht stijgt immers. Luchten is ook vochtafvoer. Omwille van temperatuursredenen wordt er soms te weinig gelucht, met schimmelziekten tot gevolg. Luchten moet soms ook als de temperatuur niet te hoog is. Dit gebeurt dan 's morgens, om zo snel mogelijk het over-

Kies een kas met voldoende luchtinscapaciteit bovenin. De opstijgende warme lucht kan de kas verlaten zonder tocht te veroorzaken.

Teeltschema Prei														Plantafstand
	Jan	Feb	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec		
Teelt	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	B M E	cm
zomer	W	W	W	W										30 x 15
herfst - vroeg														40 x 15
herfst - laat														40 x 15
winter														40 x 15
zeer vroeg														25 x 10
	zaaien			planten			W	warm glas						
				oogsten			k	koud glas						

Standplaats en bemesting

BODEM Prei is veeleisend. De structuur van de grond moet los en kruimelig zijn. Ook de humusvoorraad moet groot zijn. Wateroverlast kan de groei ernstig belemmeren. Zandgronden eisen veel aandacht wat betreft hun vochthoudend vermogen, maar zijn heel geschikt voor de vroege teelt.

VRUCHTWISSELING Een groot aantal gewassen kan probleemloos het jaar ervoor voor prei geteeld worden. Nadelig zijn: prei zelf, ui en sjalot. Een te enge vruchtafwisseling met deze gewassen bevordert het optreden van de Fusariumschimmel. Door de sterke beworteling blijft grond achter met een goede structuur, maar sterk verarmd aan voedingsstoffen. De herfst-

en winterteelt kan op grond waar vroege aardappelen, erwten, of sommige andere vroege groenten hebben gestaan.

LICHT Prei gedijt goed op een zonnige, ietwat beschutte plaats.

BEMESTING Een hoog gehalte organische stof heeft een zeer gunstig effect op het groeiverloop en de opbrengst. De aanwezigheid van onverteerde organische bemes-

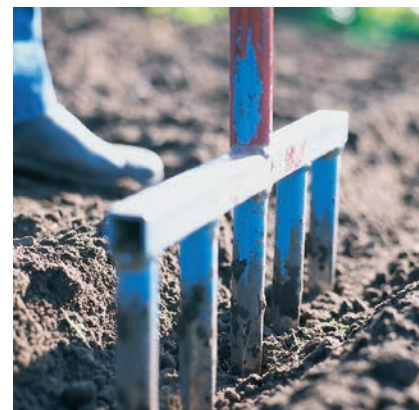
Planten van prei

1. Met een plantkoord zet u de rijen uit.

2. Een aanaarder is een goed hulpmiddel om 10 cm diepe geulen te trekken.

3. Met een prei steker kunt u snel en precies gaten maken.

4. Let erop dat de blaadjes van de preiplantjes in de richting van de rij staan.

5. Door aan te gieten met een waterstraal spoelt u wat aarde in de gaten en worden de wortels vastgezet. Aandrukken is overbodig.

ting kan nadelig werken. Een groenbemesting moet vóór de winter worden ondergewerkt. Toediening van organische bemesting moet ruim tevoren gebeuren.

Prei vraagt een bemesting waarin de hoeveelheid stikstof en kalium ongeveer gelijk zijn. Een aanvangsbemesting bestaat uit 80 g/m² (N+P+K) 12+10+18.

Opkweek

ZAAIEN Prei wordt altijd opgekweekt als losse plant, voor de vroege teelt soms in zaai bakjes, voor de andere teelten op een zaai bed. Zaaïen in kistjes biedt als voordeel

Standplaats en bemesting

Bonenkruid houdt van volle zon en een lichte, voedzame grond. Strooi wat kalk op de voorziene plaats in het najaar of vroege voorjaar. De overblijvende soort kan heel goed droogte verdragen en kan bijvoorbeeld naast tijm in de rotstuin. Na de oogst bijbemesten met een handvol gedroogde organische mest. Bonenkruid wordt dikwijls geteeld tussen de peulgewassen.

Opkweek

ZAAIEN Zaaïen in mei/juni op rijtjes, afstand 20-30 cm. U kunt ook vanaf maart voorzaaien in de kas of binnenshuis, daarna verspenen en de plantjes uitplanten vanaf half mei. Bonenkruid kiemt na één tot anderhalve week.

SCHEUREN Winterbonenkruid kan ook vermeerderd worden door delen. Voor de meer ervaren tuinier is het mogelijk stekken te maken.

Verzorgingstips

Om in de winter over vers bonenkruid te beschikken, kunt u in augustus in potjes zaaïen. Of in dezelfde periode enkele planten, liefst doorlevend bonenkruid, uitgraven en in potten zetten.

Oogsten en bewaren

Oogst hele stengels met bladeren vlak voor de bloei. Drogen gebeurt in de schaduw. De stengels worden bewaard en de blaadjes worden er afgerist vlak voor het gebruik. Zo wordt de smaak beter behouden. Invriezen kan ook, maar vers blijft bonenkruid het lekkerst.

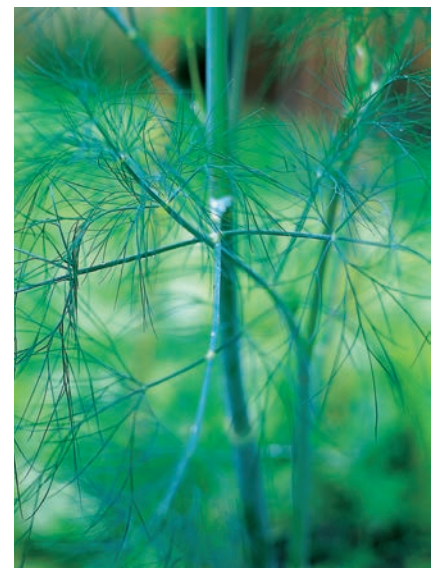
DILLE

Algemeen

PLANTKUNDIGE KENMERKEN Dille (*Anethum graveolens*) is een eenjarig kruid en wordt tot 120 cm groot. De bladeren van dille hebben een fijne geveerde structuur en lijken sterk op die van (knol)venkel. De platte bloemschermen met kleine gele bloempjes verschijnen in juni op 80 cm hoge stengels. Oorspronkelijk is dille uit Zuid-Europa en het westen van Azië afkomstig. Het geslacht *Anethum* behoort tot de *Apiaceae* (schermbloemenfamilie).

Winterbonenkruid

Dille

Regen

Een juiste hoeveelheid water is belangrijk voor het goed uitgroeien van de vruchten, te veel regen of droogte kan groeistoornissen veroorzaken. Sommige fruitsoorten verdragen nattere grond, andere houden meer van droge. De meeste soorten vragen een matig vochtige grond. Uitdrogen van de grond kunt u voorkomen door regelmatig water te geven en te mulchen. Bovenmatige regenval en een hoge luchtvochtigheid kunnen bij diverse fruitsoorten schimmelinfecties veroorzaken, bij sommige soorten kunnen de vruchten zelfs barsten. De gevoeligheid voor schimmels verschilt van ras tot ras. Wilt u toch ziektegevoelige fruitsoorten/-rassen telen, dan is een aangepaste bescherming noodzakelijk.

DE BODEM

Vochtigheid

Is uw tuin zeer vochtig en is afwateren door drainage of het graven van sleuven mogelijk, dan is dat uw eerste werk.

Blauwe bosbes en cranberry vragen heel vochtige grond maar geen staand water. Appel, peer, kwee, mispel en pruim verdragen vochtige grond maar geen hoge grondwaterstand.

Kruisbessen, trosbessen en hazelaar verdragen tijdelijk een hoge waterstand. Abrikoos, druif, kers en perzik verkiezen droge grond en duindoorn houdt van heel droge grond.

Bodemtype

De korrelgrootte bepaalt het bodemtype en loopt van zand via zandleem naar leem en klei.

Zand heeft de grootste korrel, waardoor water en voedingsstoffen snel uitspoelen. Door veel te mulchen wordt het humusgehalte hoger en worden water en mineralen beter vastgehouden.

Zandleem geeft meestal geen problemen en is voor veel fruitsoorten geschikt, terwijl leem voor de meeste soorten het geschiktst is mits hij niet te nat is.

Klei is zeer moeilijk te bewerken en laat moeilijk water door.

Veen bevat veel turf en kan daardoor veel

water vasthouden. Deze grond is bijzonder geschikt voor de meeste heidekruidachtigen (zuurminnende planten).

Zuurgraad of pH-waarde

Grond is zuur, neutraal of alkalisch (basisch of kalkrijk). De hoeveelheid kalk in de grond bepaalt de zuurgraad of pH. Weinig kalk betekent zure grond, veel kalk alkalische/basische grond. De zuurgraad wordt op de zogenaamde pH-schaal aangegeven en loopt van 0 tot 14. Een pH van 7 of meer is basisch, een pH van 6,5 tot 7 neutraal en lager dan 6,5 zuur. De meeste planten voelen zich het best in grond met een pH van 6,5 tot 7.

Bij leem en klei mag de pH iets hoger zijn dan bij zand en zandleem. Is de pH te laag, dan kunt u in het najaar of vroege winter kalk strooien. Ook champignonmest is rijk aan kalk. Steenfruit en druiven groeien meestal beter op een licht alkalische grond.

Is een pH te hoog, wat voor de meeste fruitsoorten schadelijk is en chlorose kan veroorzaken, dan kunt u zuurwerkende meststoffen en turf toevoegen.

GEËNTE FRUITBOMEN EN ONDERSTAMKEUZE

Waarom een onderstam

De meeste pitfruit- en steenfruitsoorten worden om een aantal redenen niet op de eigen wortel gekweekt. Sommige soorten wortelen moeilijk, andere hebben last van wortelziekten of geven te grote, onproductieve bomen.

Dit wordt verholpen door veredelen: het enten van het gewenste fruitras op een onderstam met bepaalde kwaliteiten. Door middel van een gepaste onderstam kunt u zowel op goede als op slechte grond fruit kweken. Ook kunt u door de juiste onderstam te kiezen het oogsten vergemakkelijken doordat het fruit op een prettige hoogte hangt. Bovendien kunt u verschillende rassen op één onderstam enten zodat u op een beperkte ruimte toch een goede bestuiving en vruchten krijgt (bijv. duoappel, duopeer, duopruij). Daarnaast geven geënte bomen meestal veel sneller

Het gebruik van onderstammen bij het enten

Groeiverwakking door enting op zwakgroeiende onderstammen. De slapende ogen op de onderstam lopen uit en geven wilde scheuten die regelmatig verwijderd moeten worden.

De griffelplaat (entplaat) wordt goed ingesmeerd met entwas, zodat er geen water in de wond kan dringen. De uitlopende scheuten worden bij het aanbinden mooi geleid.

Geënte walnoot 'Broadview' in pot. Walnoten zijn heel moeilijk te enten.

GROEIVORMEN

Laagstam (spilvorm)

Deze boom met middentak is op 5 à 10 cm boven de grond geënt. De stam is zeer kort; de bruikbare takken zitten op een hoogte van 60-80 cm, waardoor het snoeien en plukken vrij eenvoudig is. Bij deze vorm wordt gestreefd naar een open kroon met min of meer horizontale takken. Hij wordt veel toegepast bij appel en peer. De eerste vruchten mag u na 1-4 jaar verwachten.

Halfstam

Bij deze stamboom met een kale stam van 1,20-1,40 m is de ent op ongeveer 1-1,40 m aangebracht. De eerste vruchten kunt u na 5 tot 10 jaar verwachten.

Hoogstam

Bij deze stamboom met een kale stam van 1,80-2,30 m is de ent op ongeveer 1,80-2,20 m aangebracht. De stam is lang in verhouding tot de kroon. De eerste vruchten kunt u meestal na 7-10 jaar verwachten. De halfstam en hoogstam worden op

sterkgroeiende onderstammen geënt en geven uiteindelijk zeer grote bomen. Door hun afmeting geven ze zeer grote oogsten.

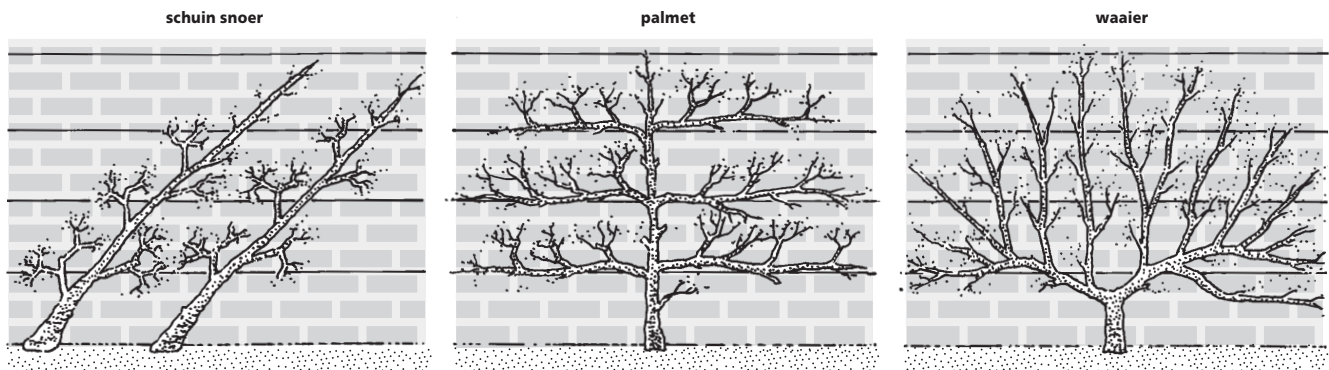
Struik

Bessenstruiken vertakken in of boven de grond.

Geënte fruitstruiken hebben een stam van 50-75 cm, de ent op ongeveer 10-50 cm en geen harttak.

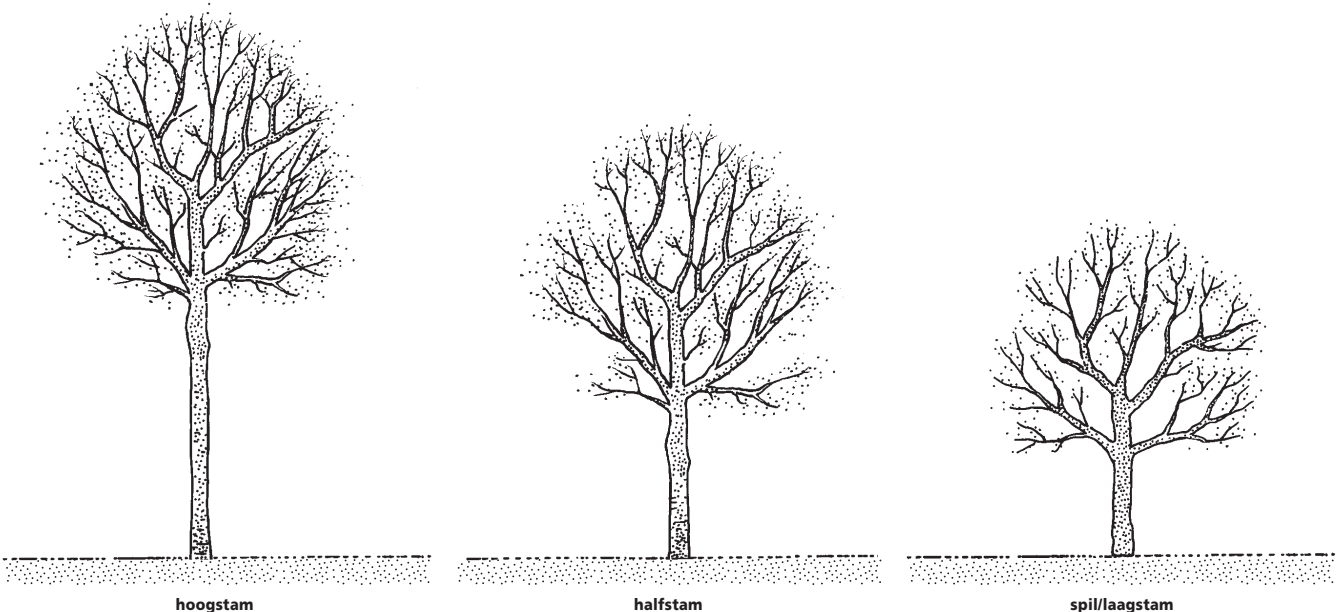
De eerste vruchten kunt u meestal na 3-8 jaar verwachten, afhankelijk van de gebruikte onderstam, het ras en de groeiomstandigheden.

Verschillende leivormen

Aan een muur of langs een draadconstructie is er keuze uit verschillende vormbomen: (schuin) snoer, palmet en waaier. Alle leivormen vragen in de zomer regelmatig onderhoud.

Verschillende boomvormen

Naargelang de grootte van de tuin kan een keuze worden gemaakt uit verschillende boomvormen. De hoogstam heeft vertakkingen vanaf ca. 1,80 meter, de halfstam vanaf ca. 1 meter en de spil of laagstam vertakkingen vanaf ca. 60 cm. Deze boomvormen vragen in de zomer minder onderhoud dan leivormbomen. In de meeste kleine tuinen kan men beter alleen laagstambomen planten.

PEER

Algemeen

HERKOMST EN NAAMGEVING De peer of perenboom (*Pyrus communis*) komt van nature voor in Europa, West-Azië en Noord-Afrika.

PLANTKUNDIGE KENMERKEN Het geslacht *Pyrus* behoort tot de *Rosaceae* (rozenfamilie) en de onderfamilie pitvruchten en is nauw verwant aan *Cydonia* (kwee) en *Crataegus* (meidoorn).

BLOEI EN BESTUIVING De perenboom is eenhuizig en moet door insecten worden bestoven. Kruisbestuiving is meestal noodzakelijk. De grote, witte bloemen verschijnen in trossen op meerjarige kortloten. Bloeitijd: de eerste helft van april.

VRUCHTEN Pitvruchten met een typische puntige vorm, een groene of groengele grondkleur en een rode of roodbruin dekkleur.

Groei en keuze onderstam

TEELTWIJZE Alleen in de openlucht in de fruit- of siertuin, geschikt voor zowel grote als kleine tuinen.

GROEIVORM Meestal als spilvormige boom, soms als grote struik of leivorm.

ONDERSTAM Laagstam perenbomen zijn alleen als geënte bomen op de onderstammen *Cydonia oblonga* 'Kwee A', 'Kwee Adams', 'Kwee Q-Eline' of 'Kwee C' verkrijgbaar. Op 'Kwee C' krijgt u de zwakste groei en kleinste bomen. Sommige perenrassen staan op een tussenstam en zijn tweemaal geënt omdat ze niet goed met kwee vergroeien. Voor laagstam en leivormen worden veelal 'Beurré Hardy' en 'Doyenné du Comice' als tussenstam gebruikt, voor halfstam en hoogstam 'Nouveau Poiteau', 'Beurré Lebrun' en 'Bruine Kriekpeer'.

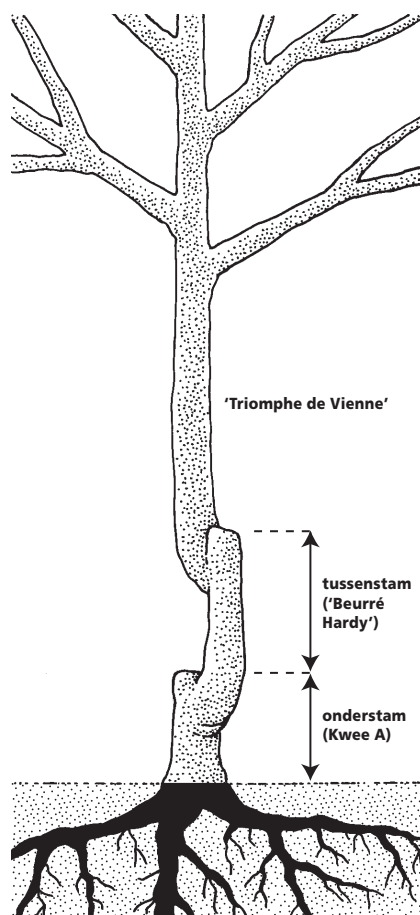
Aanbevolen rassen

De productiefste en gemakkelijkste perenrassen zijn 'Conference', '**Concorde**', 'Bonne Louise d'Avranches' en 'Durondeau'. 'Beurré Hardy' en 'Doyenné du Comice' zijn moeilijk te snoeien en laat productief. Zie voor verdere informatie het rassenoverzicht.

Perenboom boogvormig geleid.

Peer op tussenstam geënt

Het onderste gedeelte dat de wortels draagt is de onderstam. De tussenstam heeft een lengte van ca. 25 cm. Een tussenstam is soms noodzakelijk om onverenigbaarheidsproblemen op te lossen en 'Beurré Hardy' en 'Le Curé' zijn daarvoor zeer geschikt. Tussenstammen worden o.a. gebruikt bij 'Clapp's Favourite', 'Dubbele Flup' en 'Triomphe de Vienne'.

Standplaats

LICHTBEHOEFTE Perenbomen groeien het best op een zonnige plaats maar verdragen ook halfschaduw. Bij het aanplanten van meerdere grote bomen kunt u het best de noord-zuidrichting kiezen.

BODEM *Pyrus* groeit op middelzware, goed gedraineerde grond, maar ook zandgrond is bruikbaar. De pH mag lichtzuur tot neutraal zijn.

Het planten

TIJDSTIP Van oktober tot maart.

AFSTAND Hoogstam 8-10 m, halfstam 5-6 m, struik 3 m en spilvorm 1,5-2 m.

TIP Kies tweejarige, goed vertakte bomen en plant ze in november-december, dat geeft een betere hergroei. Houd de entplaats op 15-20 cm, op vorstgevoelige grond op 10 cm boven de grond. Hoe hoger de entplaats, des te zwakker de groei.

Opkweekfase van een perenboom

TIJDSTIP Na de winter van het plantjaar (maart).

WERKWIJZE Kort bij niet-kopgroeiers ('Conference') de kop op 40-50 cm boven de hoogst ingeplante twijg in. Staat deze twijg te steil, verwijder hem dan.

Snoei bij kopgroeiers ('Doyenné du Comice') de verlenging weg tot op een lager staande zwakke zijtwijg. Kort deze zijtwijg op 10-15 cm in.

Buig sterk zijhout tot op 50-65° ten opzichte van de middentak uit.

Rassenoverzicht peren (vet gedrukt = meest aanbevolen)					
Ras (syn.)	Bestuivers (ZB = zelfbestuivend)	Plantkenmerken	Pluktijd	Vruchtkenmerken	Gebruik en ziekten
'Beurré Alexandre Lucas'	Clapp's F., Williams, Conference, Bonne Louise, Beurré H., Légipont, Doyenné du C., Supertrévoux, Triomphe de V.	Zeer productief. Slecht stuifmeel, (triploïd ras). Tussenstam nodig. Hangende takken.	begin okt.	Groen, later geel. Smeltend, tamelijk sappig.	Herfst-/winterras.
'Beurré Hardy'	Bonne Louise, Légipont, Clapp's F., Conference, Doyenné du C., Gieser W., Supertrévoux, Triomphe de V.	Zeer sterke groei. Laat vruchten. Neiging tot parthenocarpie.	half sept.	Roestbruine kleur.	Erg gevoelig voor perenbladvlo. Herfstras.
'Bonne Louise d'Avranches'	Clapp's F., Conference, Légipont, Doyenné du C., Supertrévoux, Triomphe de V., Beurré H.	Zeer vruchtbaar. Valt gemakkelijk af bij rijpheid.	half sept.	Groen met bruinrode bos. Wordt snel melig.	Herfstras. Ziekten: stenigheid
'Clapp's Favourite'	Conference, Doyenné du C., Supertrévoux, Triomphe de V., Beurré H., Bonne Louise, Legipont, Williams, Comtesse de P.	Laat in productie. Zeer kort bewarende oogstpeer.	eind aug.	Citroengeel met rode bos.	Vatbaar voor schurft en perenvuur. Zomerras.
'Comtesse de Paris'	Beurré H., Clapp's F., Conference, Williams, Bonne Louise, Josephine de Malines.	Zeer vruchtbaar. Warme standplaats nodig. Goed dunnen.	eind okt.	Groen met bruine vlekjes. Middelmatic groot.	Weinig of geen last van schurft. Winterras.
'Concorde'	Conference, Doyenné du C, Gieser Wildeman, Williams.	Zeer vruchtbaar.	half sept.	Geelgroen en roestbruine vlekjes. Flesvormig zoals Conference.	Weinig vatbaar voor takschurft. Herfst- en winterras.
'Condo'	Conference, Précoce de Tr., Durondeau	Vroeg en zeer productief.	sept.	Groengeel. Middelgroot.	Winterras.
'Conference'	Williams, Bonne Louise, Doyenné du C., Gieser W., Supertrévoux, Triomphe de V., Beurré H., Légipont, Clapp's F., Concorde, ZB	Regelmatig een hoge productie. Neiging tot parthenocarpie.	sept.	Groengeel en veel roestbruine vlekken. Flesvormig.	Herfst- en winterras.
'Doyenné du Comice'	Clapp's F., Williams, Conference, Gieser W., Supertrévoux, Triomphe de V., Winterrietpeer, Beurré H., Bonne Louise, Légipont, Concorde	Zeer sterke groei. Weinig en laat vruchtbaar. Schurftgevoelig.	begin okt.	Geelbruin en soms een rode bos. Groot, breed en stomp.	Winterras.
'Dubbele Flup' ('Beurré de Mérode', 'Doyenné Boussoch')	Bonte Juli, Clapp's F., Beurré H., Bonne Louise, Williams, Conference, Légipont, Précoce de Tr.	Groeikrachtig en productief. Weinig ziektegevoelig.	eind aug.	Geelgroen. Groot en stomp.	Zomerras.
'Docteur Jules Guyot'	Bonne Louise d'A., Légipont, Clapp's F., Williams	Zeer productief; middelsterk.	Half/ eind aug.	Roodbruine bos. Groot.	Zomerras. Weinig schurft.
'Durondeau'	Conference, Comtesse de P., Williams, Doyenné du C.	Productief. Vatbaar voor schurft en bacterievuur. Bladeren met roodbruine herfstkleur.	half sept.	Bronskleurig. Groot en spits.	Herfstras. Ziekten: stenigheid

Bijlagen

Verklarende woordenlijst

- Aaltjes, nematoden** Microscopisch kleine wormpjes. Onvoldoende vruchtafwisseling doet meer wortelaaltjes in de grond ontstaan. Men spreekt dan van bodemmoetheid.
- Aanaarden** Het aanbrengen van aarde rondom de wortelhals van de planten.
- Aandrukken** De grond rondom de pas geplante plant aandrukken met de voet of met de handen.
- Aangielen** Planten water geven als ze net geplant zijn, zodat de aarde dicht tegen de wortels aankomt.
- Acaricide** Een spin-, spint- of mijtendodend middel.
- Aërobe bacteriën** Bacteriën die vrije zuurstof nodig hebben om te leven.
- Afbuigen, uitbuigen** Het omlaag binden van twijgen of gesteltakken.
- Afharden** Het langzaam gewennen van planten die onder glas gekweekt zijn aan buitencondities. In de kas opgekweekte planten aan de temperatuur buiten laten wennen.
- Agryldoek, vliesdoek** Een soort 'groei-doek' dat over de planten wordt gelegd. Bij koud weer gunstig om een warmer klimaat te hebben. Bij hevige zon ook gunstig om verbranding te voorkomen.
- Anorganisch** Een chemische verbinding, bijvoorbeeld kunstmest, die geen koolstof bevat.
- Apogamie, apomictisch** De planten vormen vruchten zonder voorafgaande bevruchting (sommige walnotenrassen).
- Bacillus thuringiensis** Een biologisch bacteriepreparaat om rupsen te doden. Deze middelen hebben een wachttijd van 0 dagen.
- Bacteriën** Parasitaire of saprofytische eencellige micro-organismen; vele zijn nuttig, enkele zijn schadelijk voor de plant.
- Bacteriën Rhizobium** Bacteriën die stikstof uit de lucht halen in samenwerking met vlinderbloemige planten.
- Bacterievuur, perenvuur** Een bacteriële aandoening die leidt tot een zware rotting van bloesem en stengels. Kan optreden bij *Pyrus*, *Malus* en *Crataegus monogyna*.
- Basisbemesting** Mest die een korte of lange tijd voor het planten of zaaien gegeven wordt.
- Bentoniet** Een kleimineraal dat op zandige bodems wordt toegevoegd om het vochthoudend vermogen te vergroten. Voedingsstoffen worden beter vastgehouden.
- Bescherm ras, symbool ®** Dit ras mag niet vrij vermeerderd of verhandeld worden. Een fruitras kan beschermd zijn via het kwekersrecht en/of merkenrecht.
- Beurtjaargevoelig** Rassen die slechts om de twee jaar rijkelijk vruchten dragen. Tijdens een beurtjaar zijn er weinig of geen vruchten.
- Bewaarras, winterras** Een fruitras waarvan de vruchten gemakkelijk en lang te bewaren zijn.
- Bijbemesten** De planten tijdens de groei extra mest geven.
- Biologische bestrijding** Het sparen van nuttige insecten bij de gewasbescherming.
- Bladbemesting** Bladvoeding, zie aldaar.
- Bladgroente** Een groente waarvan de bladeren (en eventuele bladstelen) worden gegeten. Voorbeelden van bladgroenten zijn kropsla, spinazie, veldsla, notensla, witlof en groenlof.
- Bladknoppen** Kleine smalle knoppen die alleen bladeren en scheuten bevatten.
- Bladluis** Een zespotig insect. Bladluizen scheiden een zoete honingdauw af die door mieren wordt gegeten; in ruil beschermen ze de luizen tegen belagers.
- Bladvoeding** Een oplossing van voedingsstoffen die op het blad wordt gespoten en zo wordt opgenomen.
- Blancheren** a. Bleken, zie aldaar. b. Groente of fruit kort opkoken.
- Bleken** De methode om stengels en/of bladeren van sommige groentegewassen, zoals witlof, van licht uit te sluiten, zodat ze wit worden.
- Bloeitijdstip** De tijd waarin planten bloemen krijgen. Voor een goede bestuiving (vruchtzetting) moeten twee elkaar bestuivende fruitrassen ongeveer gelijktijdig bloeien. Mogelijkheden: zeer vroeg, vroeg, tamelijk vroeg, middentijds, tamelijk laat, laat en zeer laat.
- Bloemknoppen** Grote, ronde, opvallende knoppen die alleen bloemen bevatten. Bloemknoppen komen o.a. voor bij steenfruit.
- Bloesem uitdunnen** Het wegnemen van afzonderlijke bloemen of bloemtrossen.
- Bodeminsecten** Larven van insecten zoals emelten (grijze maden), aardrupsen, ritnaalden (koperwormen), koolvliegen e.d. Zij tasten de planten aan vanuit de bodem.
- Boomgaard** Met fruitbomen beplante oppervlakte. Grote groep fruitbomen.
- Boomkwekerij** Plaats waar men jonge bomen/struiken vermeerderd en tijdelijk uitplant. Een bedrijf voor de teelt van bomen en heesters.
- Boompaal** Een paal die een jonge boom steunt, zodat de boom goed hergroeit (aanslaat), niet omwaait, noch scheef groeit.
- Bovenoog, bovenknop** Dit oog is naar boven gericht.
- Breedwerpig zaaien** Het gelijkmatig verdelen van zaad over het zaaibed (dus niet op rijen).
- Broeibak** Een lage constructie waarin een voldoende vochtige atmosfeer en warm-

F

F1-hybriden 66
 Flageoletbonen → Boon 187
 Flodderfolie 39
 Fosfor 26
 Fosforgebrek 27
 Fosforovermaat 27
 Fusarium 65

G

Gaatjesplastic 39
 Gecoat zaad 67
 Gematigde kas 43
 Geprimed zaad 67
 Gietdarm 55, 56
 Gieten 54
 Grauwe schimmel 65
 Groenbemesters 33
 – inwerken 34
 – zaaien 34
 Groenbemesting 17
 Groenlof 88
 Groenten in potten 44
 Groentevliegen 58
 Grond, in potten en bakken 45, 47
 Grondsoort en teelttechniek 13
 Grondsoorten 12
 Grondstructuur 12
 Grondverbetering 12
 Grondvoorbereiding 20

H

Haverwortel 153
 Hotelboontjes → Boon 187

I

Ijsbergsla → Slasoorten 81
 IJzergebrek 27
 Indeling groentetuin 14
 Insectengaas 60, 61

J

Japane andoorn 161

K

Kalium 26
 Kaliumgebrek 26
 Kaliumovermaat 26

Kalk 27
 Kalkammonsalpeter → Ammoniumnitraat
 (voedingswaarde) 32
 Kalknitraat (voedingswaarde) 32
 Kapucijners → Erwt 191
 Kardoer 111
 Kas 37
 –, bodemmoetheid 40
 –, gematigde 43
 –, glazen 38
 –, grond 40
 –, grootte 37
 –, koepel- 38
 –, koude 43
 –, locatie 38
 –, luchten 41
 –, nokrichting 38
 –, plastic tunnel- 38
 –, schermen 41
 –, teeltschema's 43
 –, verwarming 42
 –, warme 43
 –, water geven in de 42
 Kaswittevlies 58
 Kervel 224
 Keukenkruiden 218-229
 Keukenraap 178
 Kiemschimmels 64
 – op kool 185
 Kiemtest 35
 Kieseriet (voedingswaarde) 32
 Kleigronden 13
 Klimaat 9
 Kluitplanten 68
 Knoflook 159
 Knolletjes 178
 Knolselderij → Selderij 91
 Knolvenkel 147
 Knolvoet 186
 Koemest, gedroogde (voedingswaarde) 32
 Koepelkas 38
 Komkommer 122
 Komkommerkruid 219
 Kool, bloem- 170
 –, boeren- 167
 –, Chinese 168
 –, rode → Sluitkolen 162
 –, savooie- → Sluitkolen 162
 –, spits- → Sluitkolen 162
 –, spruit- 165
 –, witte → Sluitkolen 162
 Koolgalmug 183
 Koolgewassen 162-186
 –, vruchtwisseling 17, 183
 –, ziekten en plagen 183
 Koolluis, melige 185
 Koolraap 177
 Koolrabi 175
 Koolvlieg 184

Korensla → Veldsla 90
 Korrelstructuur 12
 Korstvorming 76
 Koud glas 43
 Koude bak 38
 Kropsla → Slasoorten 81
 Kruiden, keuken- 218-229
 Kruielstructuur 13
 Krulpeterselie → Peterselie 95
 Krulsla → Slasoorten 81
 Kweekbakjes 6, 69

L

Labboon 194
 Laurier 224
 Lavas 225
 Leemgronden 13
 Lentenachtvorst 9
 Lente-ui → Ui 155
 Licht 10
 Lof → Witlof 148
 Lollo Bionda → Slasoorten 81
 Lollo Rosso → Slasoorten 81
 Luchten van een kas 45

M

Maagdenzuring → Zuring 215
 Maggiplant 225
 Magnesium 27
 Magnesiumgebrek 27
 Mais, suiker- 140
 Majoraan 223
 Mangaangebreek 27
 Marjolein, echte 223
 Meeldauw, echte 65
 –, valse 62, 65
 –, valse, op kool 186
 Meerjarige groenten 206-217
 Meiraap 178
 Melige koolluis 185
 Meloen 125
 Meloenpeer 121
 –, water- 128
 Meststoffen 29
 –, behoefte aan 31
 –, enkelvoudige anorganische 30
 –, enkelvoudige organische 29
 –, organische 29
 –, samengestelde anorganische 31, 32
 –, samengestelde organische 30, 32
 –, toepassing 32
 –, traagwerkende 31
 –, vloeibare 31
 –, voedingswaarde 32
 Mierikswortel 226

Roomappel → Pawpaw 378
 Rotsmispeel 294
 Rubus-soorten 332-341
 Rubus-soorten, ziekten en plagen 341
 Rupsen 261
 Rupsenschaar 243

S

Schildluizen 261
 Schimmelziekten 263
 -, bestrijding 264
 Schoffel 235
 Schurft 264
 Serre, fruit in 253
 Sierkwee 291
 Sinaasappel → Citrussoorten 388
 Slapeer → Appelppeer 286
 Sluipwespen 266
 Snoeien 242
 -, algemeen 242
 -, materialen 243
 -, tijdstip 242
 Snoeikalender 394
 Snoeimes 244
 Snoeischaar 243
 Snoeizaag 244
 Snoepbos 241
 Snoer 245, 246
 Spade 235
 Spilvorm 245
 Spintmijt 262
 Staalborstel 244
 Stambeschermers 235
 Steenfruit 297-318
 Stekelbes → Kruisbes 321
 Stikstofgebrek 265
 Stikstofovermaat 265
 Stokzaag 244
 Struik(vorm) 245
 Suikerpruim → Pruim 307

T

Takkenschaar 244
 Tamme kastanje 356
 Taxuskever 261
 Temperatuurinvloeden 231
 Temperatuurzones 231
 Trosbes, rode 325
 -, witte 325
 -, zwarte → Zwarte bes 319
 Trosveenbes → Blauwe bosbes 342
 Tuinlijn 235

U

Uitbuigen 246
 - fruitsoorten 249

V

Vaccinium-soorten 342-349
 Veen 232
 Veenbes, Amerikaanse → Cranberry 347
 -, blauwe → Blauwe bosbes 342
 Veldmuis 263
 Veredelen 232
 Vijg 384
 Virusziekten 264
 Vlier 370
 Vogels, beschermen tegen 262
 Vork 235
 Vorsthoeken 255, 256
 Vosbees 348
 Vruchtdunning, algemeen 257
 -, doel 257
 -, materiaal 257
 -, tijdstip 257
 Vruchtdunning specifieke soorten
 - appels 258
 - druiven 259
 - peren 258
 - perziken en nectarines 259
 - pruimen 259
 Vruchtenplukker 235
 Vruchtmot 260
 Vruchtrot → Moniliariot 263, 264
 Vruchtsoorten, bijzondere
 winterharde 375-379
 -, warmteminnende 384-392

W

Waaier 245, 246
 Waalse kers → Zure kers 231
 Walnoot 350
 Wantsen 261
 Warmteminnende vruchtsoorten 384-392
 Water, hoeveelheden 232
 Waterpeer → Appelppeer 286
 Wespen 261, 262
 Wijnbes, Japanse 335
 Wijn druif → Druif 358
 Wijnstok → Druif 358
 Wildschade, beschermen tegen 263
 Wingerd → Druif 358
 Winterhardheid 231
 Wintervlinder 261
 Witte aalbes 325
 - trosbes 325
 Witziekte → Echte meeldauw 263
 Wolluizen 261

Worcesterbes (worcesterberry) 323
 Worcesterkruisbes → Worcesterbes 323
 Wormstekigheid 260
 Wortelsnoei 250

Z

Zaagwespen 262
 Zand(grond) 232
 Zandleem 232
 Zelfbestuiving 255
 Ziekten (algemene) 263-265
 Ziektetolerantie 233
 Zoete kers 297
 Zomerframboos → Framboos 336
 Zure kers 301
 - - uitbuigen 249
 Zuurgraad van grond 232
 Zwarte bes 319
 - moerbeï → Moerbeï 373
 - vlier → Vlier 370
 Zweefvliegen 266

DANK

Dankwoord van Luc Dedeene

Een omvangrijk werk als dit kan natuurlijk niet tot stand komen zonder de steun van veel mensen.

Mijn echtgenote en de kinderen moesten heel wat geduld opbrengen tijdens de vele uren dat ze mij misten door de werkzaamheden aan dit boek. Omdat ze mij wel eens een karweitje uit handen namen, kon ik in alle rust verder werken.

Mijn ouders dank ik voor de ervaring en de kansen die ze mij gaven, en het nemen van de foto's op hun bedrijf.

Het Vlaams Zaadhuis, meer in het bijzonder Roger, Marcel en Urbaan, gaven met veel enthousiasme advies. Dankzij hen had ik de beschikking over prachtige locaties voor het maken van de foto's. Bij het Vrij Agro- en Biotechnisch instituut te Roeselare kon ik de uitrustingen en de serres gebruiken. In het onderzoeks- en adviescentrum voor Land- en Tuinbouw (Inagro) te Roeselare mocht ik foto's nemen op hun proefvelden.

Samen met fotograaf François De Heel was ik ettelijke uren op pad voor het nemen van honderden foto's.

Met de auteur van het deel fruit, Guy, was er een prettige samenwerking voor, tijdens en na het schrijven van dit boek.

Cees, van de uitgeverij, gaf mij talrijke gewaardeerde adviezen tijdens het schrijven van dit werk.

Verschillende zaadfirma's verschaften mij documenten en gaven mij advies in verband met de rassenkeuze.

Roger, Norbert en de aspergeteler stelden hun tuin ter beschikking om te fotograferen. Leo en Rien gaven mij interessante lectuur.

Heel wat trouwe lezers van mijn website antwoordden op de enquête over de rassen en brachten mij door hun bemerkingen en vragen extra inzichten bij.

De grootste Vlaamse vereniging van tuinliefhebbers 'Tuinhier' (vroeger 'De Volkstuin - Werk van de Akker'), de eigen website, en lange tijd ook de website 'Tuinkrant' zorgden ervoor dat ik plezier kreeg in mondelinge en schriftelijke kennisoverdracht naar de groenteteler.

Meer info: website www.plantaardig.com email info@plantaardig.com

Dankwoord van Guy De Kinder

Een woord van dank is op zijn plaats aan allen die aan het tot stand komen van deze encyclopedie hebben meegewerkt. In de eerste plaats het Provinciebestuur Antwerpen en het Provinciaal Instituut voor Tuinbouwonderwijs (nu PTS) te Mechelen, voor het gebruik van de uitrustingen en fruitpercelen. Mijn collega's Hugo, Louis, Vincent en Dirk voor het ter beschikking stellen van hun literatuur en tips.

Cees, François en Luc voor de aangename samenwerking en adviezen.

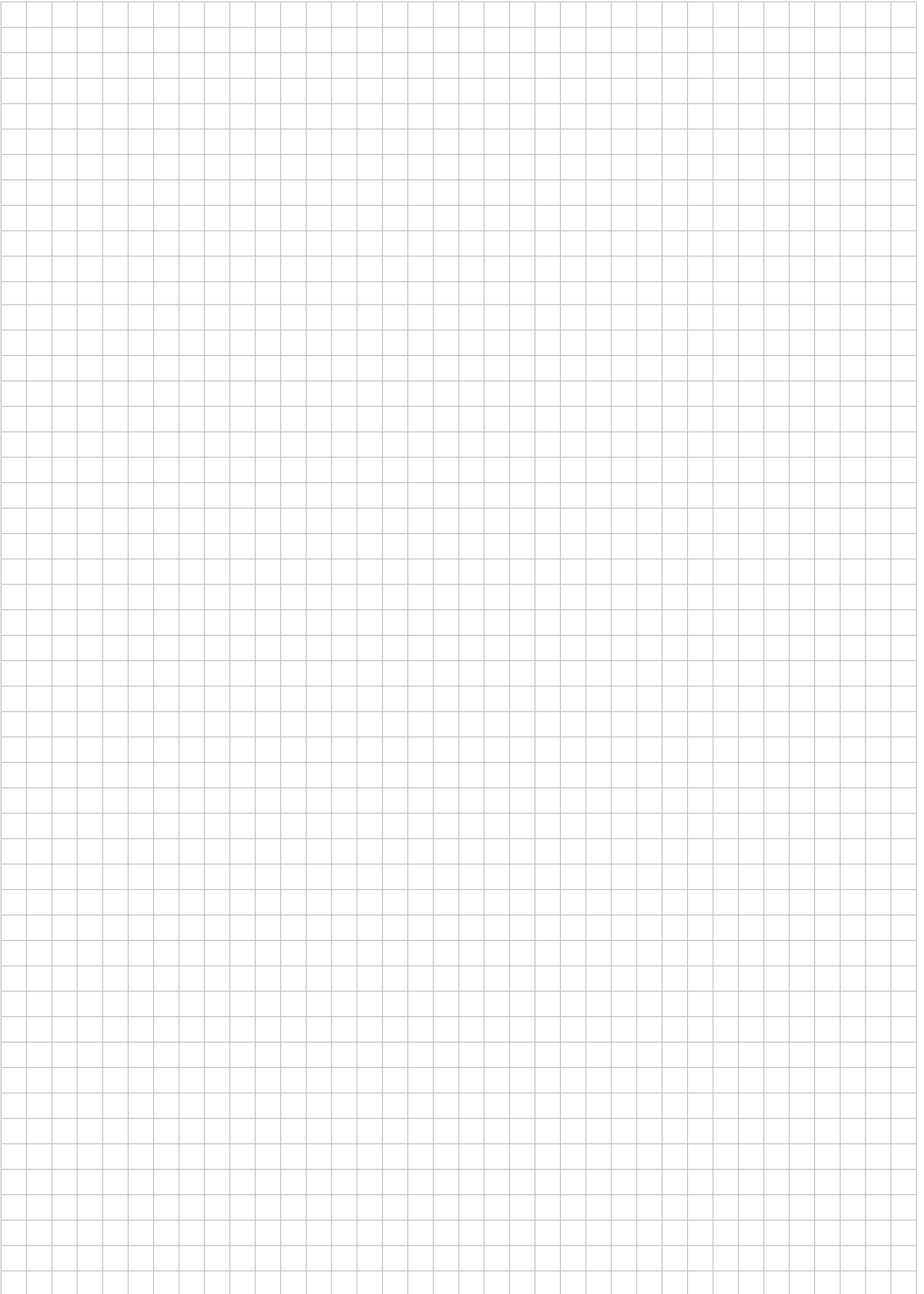
De verschillende fruitboomkwekerijen en het Vlaams Zaadhuis die mij hun advies gaven in verband met de rassenkeuze.

De website 'Tuinkrant' waar ik de microbe van schriftelijke kennisoverdracht naar het fruit telen te pakken kreeg.

Ten slotte ook mijn echtgenote en kinderen, die me vele uren moesten missen bij het schrijven van dit boek.

Meer info op website www.houtwal.be, fruitabc.blogspot.be en email gdekinder@gmail.com.

Notities

SNOEIKALENDER

Fruitsoort		Snoeimaand													
Wet. Naam	Ned. naam	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D		
<i>Prunus dulcis</i>	Amandelboom					x	x	x	x	x					
<i>Prunus persica</i>	Perzikboom														
<i>Prunus persica nucipersica</i>	Nectarine, briool				x	x	x	x	x	x					
<i>Prunus spinosa</i>	Sleedoorn				x	x								Na de bloei snoeien. Beperkt snoeien.	
<i>Pyrus communis sativa</i>	Perenboom	x	x	x	x		z	z						Zwakgroeiende rassen in januari snoeien.	
<i>Pyrus pyrifolia</i>	Aziatische zandpeer, appelpeer		x	x			z	z						Jonge bomen in maart snoeien	
<i>Ribes 'Josta'</i>	Jostabes	x	x	x	x		z	z	z				x		
<i>Ribes nigrum</i>	Zwarte trosbes	x	x	x	x			x	x				x	Tijdens of na de oogst snoeien	
<i>Ribes rubrum</i>	Rode- en witte trosbes	(x)	x	x	x		z	z	z				x	Best vanaf februari snoeien.	
<i>Ribes uva-crispa</i>	Kruisbes, stekelbes	x	x	x	x	(z)	(z)	x	x				x	Zomersnoei: scheuten op ca 30 cm intoppen.	
<i>Rubus fruticosus</i>	Bramen	x	x	x							x	x	x	Vorstgevoelige rassen half maart.	
<i>Rubus idaeus</i>	Zomerframbozen	x	x	x					x	x	x	x	x	Best direct na de oogst snoeien	
<i>Rubus idaeus</i>	Herfstframbozen	x	x	x			(z)						x	Zomersnoei: scheuten eventueel intoppen.	
<i>Rubus phoenicolasius</i>	Japanse wijnbes	x	x	x							x	x	x		
<i>Rubus 'Tayberry'</i>	Taybes	x	x	x					x	x	x	x	x		
<i>Sambucus nigra</i>	Zwarte vlier	x	x	x			x						x	x	
<i>Vaccinium corymbosum</i>	Blauwe bes		x	x		z	z	z						x	
<i>Vaccinium macrocarpon</i>	Cranberry		x	x										Weinig of niet snoeien	
<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	Vossebes			x											
<i>Vitis vinifera</i>	Druif, druivelaar	x	x				z	z	z				x	x	Kasdruiven in nov.-dec. snoeien.
	Wintersnoei x													Zomersnoei (innipjen scheuten)	
Wintersnoei: grote delen van planten wegnemen. Jonge bomen of struiken worden meestal in het voorjaar gesnoeid.															
Zomersnoei: Innipjen of intoppen van jonge scheuten. Hierdoor bekom je veel kort vruchthout.															
Zomersnoei bij fruitsoorten die bessen of vruchten geven op kort vruchthout ofwel om een luchtig gewas te bekomen.															
Online snoeikalender: www.houtwal.be/vakartikels/fruitbomen_fruitstruiken_snoeikalender.htm															

De Groente- & fruitencyclopedie is een standaardwerk met zeer uitgebreide teelthandleidingen van alle bekende en bijzondere groente- en fruitsoorten. Een echt handboek voor succesvolle, en vooral smakelijke opbrengsten uit kleine en grote tuinen.

- Praktische informatie over de basisprincipes van het telen in de volle grond, in de kas/serre, in potten en bakken.
- Van elke groente- en fruitsoort is de teelt stap voor stap beschreven: van zaaïen of planten tot aan de oogst.
- Milieuvriendelijke benadering, met accent op gezonde groeicondities en selectie van sterke gewassen.
- Vele honderden kleurenfoto's en tekeningen van alle gewassen, materialen en werkzaamheden.
- Handige rassenoverzichten helpen de juiste keuze te maken uit het zeer omvangrijke assortiment.
- Alles over groente, fruit en de belangrijkste keukenkruiden.

Al jaren een bijzonder praktisch en handig naslagwerk voor alle moestuiniers, van beginners tot professionals.

Voor nog meer gebruiksgemak nu met een losse teeltplanner!

9 789021 572123

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 423
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen